

A MYPLACE (Memory, Youth, Political Legacy and Civic Engagement) nemzetközi kutatási program második magyar nyelvű szakpolitikai tájékoztatója¹

BERÉNYI ZOLTÁN

Debreceni Egyetem Politikatudományi és Szociológiai Intézet, Politikatudományi Tanszék

Bevezetés

A MYPLACE (www.fp7-myplace) 7,9 millió euró költségvetésű, az Európai Községek által támogatott projekt, mely 2011 júniusa és 2015 májusa közötti időszakban futott. A kutatás 14 európai országban a fiatalok civil, politikai és társadalmi részvételét vizsgálta. Ezen belül különösen azt kívánta feltárni, hogy e részvételt hogyan alakítják az európai totalitarianizmus és populizmus múltbeli, jelenbeli és jövőbeli árnyai.

A kutatásban alkalmazott koncepciók tekintetében túllépett azon, hogy pusztán különféle nemzeti „politikai kultúrákat”, vagy a politikai örökség olyan merev kategóriáit hasonlítsa össze, mint pl. a „posztkommunista”, vagy „liberális demokratikus” jelzővel ellátott fogalmak. Ezek helyett inkább arra törekedett, hogy ne veszítse szem elől azt, hogy a vizsgálandó radikális és populista politikai tradíciók páneurópai jellegűek, s azt sem, hogy ezek jelenleg tapasztalható népszerűsége sokkal inkább visszatérő jelenségnek, mintsem korábban sohasem tapasztalt újdonságnak tekinthető.

A kutatásban alkalmazott empirikus módszereket tekintve a MYPLACE a survey-adatgyűjtés és elemzés, az interjúkészítés és az etnográfiai kutatási módszerek egyedülálló kombinálásával olyan új, páneurópai kutatható adattömeget volt képes összegyűjteni, melynek elemzésével nemcsak a részvétel szintjeiről nyerhettünk információt, hanem arról is, hogy a fiatalok milyen értelmet tulajdonítanak ennek.

Az elemzési célokat tekintve a MYPLACE ugyancsak új, korábban nem alkalmazott perspektívát képviselt. Azzal, hogy kifejezetten a fiatalokra, s azok társadalmi és politikai részvételének történelmi és kulturális kontextusba helyezésére összpontosított, meghaladta azokat a rutinszerű, s valójában gyakran pusztán elvont feltételezéseket arról, hogy a fiatalok „elzárkóznak” a politikától. Mindezt azzal érte el, hogy gazdag empirikus adatokra épülve feltérképezte, hogy a fiatalok hogyan értelmezik az Európában található civil és politikai tereket, s hogyan viszonyulnak ezekhez.

Szakpolitikai tekintetben a MYPLACE kutatás feltárta, milyen tényezők teszik lehetővé, illetve akadályozzák azt, hogy a fiatalok az európai politikai színteret magukénak érezhessék.

A jelen szakpolitikai tájékoztató célja

Az elkészítendő három szakpolitikai jelentés közül ez a második jelentés. Ez a dokumentum tájékoztatást nyújt:

- A második munkacsomag (WP2) munkájának eredményeiről. A WP2 keretében két országos múzeum bevonásával annak vizsgálatára került sor, hogy a történelmi emlékezet hogyan határozza meg napjainkban a fiatalok politikai válaszait.
- A negyedik munkacsomag (WP4) munkájának eredményeiről. A WP4 keretében „A részvétel felmérése” címmel két, eltérő jellegzetességgel bíró helyszínen nagy elemszámú (az összelemszám $n=1200$) strukturált survey-vizsgálat elvégzésére került sor.
- Az ötödik munkacsomag (WP5) munkájának eredményeiről. A WP5 keretében „A részvétel értelmezése” címmel a felmérés válaszadóinak köréből kiválasztottak kisebb számú csoportjával mélyinterjúk elkészítésére került sor.

A harmadik szakpolitikai jelentés a következő kutatási eredményekről fog tudósítani: a fiatalok Európa-szerte megnyilvánuló aktivitásának típusait vizsgáló hatodik munkacsomag (WP6) kutatási eredményeiről; a fiatalok kiválasztott csoportjának politikai aktivitását etnográfiai esettanulmányok keretében vizsgáló hetedik munkacsoport (WP7) eredményéről (minden országban három ilyen csoport került kiválasztásra); továbbá intergenerációs interjúk, a különféle esettanulmányok, valamint az egyes tematikák országok közötti összehasonlító elemzésének következményeit vizsgáló második munkacsoport (WP2) eredményeiről.

A MYPLACE kutatási program sokszínű kutatási módszertan alkalmazásával emelkedik ki az ilyen jellegű kutatások közül: annak érdekében hogy szakpolitikai és gyakorlati ismeretek holisztikus módszertan eredményeképpen álljanak elő, egyaránt épít nagy elemszámú survey-vizsgálatra, mélyinterjúkra és etnográfiai esettanulmányokra. Az ország egészét átölelő vizsgálatok által nyert információk általánosítása helyett valamennyi, fent említett munkacsoport, azaz a történelmi emlékezetet vizsgáló második (WP2), a survey-vizsgálatot alkalmazó negyedik (WP4), és a mélyinterjúk módszereket alkalmazó ötödik munkacsoport (WP5) keretében folyó kutatások az egyes országokban két, egymástól markánsan eltérő kutatási helyen kerültek lebonyolításra. Mindez annak érdekében történt, hogy ezáltal a fiatalok viselkedését és beállítódásait érintő helyi, országos és nemzetközi hatások közötti interakciók jobban ki-mutathatóak legyenek. Ez ugyanis lehetőséget teremt a fiatalok beállítódását és viselkedését meghatározó kontextus mélyebb, árnyaltabb megértésére, s ezáltal megteremti hatékonyabb szakpolitikai válaszok és beavatkozások alapját. Annak érdekében, hogy a kutatási terv elkészítése és annak gyakorlati megvalósítása, eredményeinek figyelembevétele a legszakszerűbb módon történjék, a kutatócsoportok az ifjúságpolitikai tanácsadó csoportok keretében szakpolitikai partnerekkel szoros együttműködésben végezték munkájukat.

Magyarországon a két egyedi, markánsan eltérő társadalmi és gazdasági jellegzetességekkel bíró kutatási helyszín két városban került kijelölésre. Az egyik város az osztrák–magyar határhoz közel fekvő, polgári hagyománnyal bíró Sopron, ahol nem élnek számottevő nemzeti kisebbségek, ahol a felsőfokú és középfokú oktatásban a fiatalok magas hányada vesz részt, s ahol alacsony a fiatalok munkanélkülisége. A másik ilyen város a szlovák–magyar határhoz közel fekvő, polgári hagyományokkal nem rendelkező Ózd. A városban számottevő roma kisebbség él,

a felsőfokú és középfokú oktatásban a fiatalok alacsony hányada vesz részt, s ahol magas a fiatalok munkanélkülisége. E két eltérő jellegzetességekkel rendelkező kutatási helyszín kiválasztásának oka az volt, hogy ezáltal felmérhessük, hogy az alapján eltérő társadalmi-gazdasági körülmények milyen mértékben határozzák meg a fiatalok politikai részvételét és a közügyek iránti kutatott érdeklődését.

A kutatásokat 2012 végén és 2013 elején végeztük.

Elemzések és megállapítások

Ez a rész a MYPLACE kutatás által kulcsfontosságúnak tekintett négy téma vizsgálata során fel tárt eredmények átfogó ismertetését tartalmazza.

- Először is, a fiatalok formális és kevésbé formális politikai aktivitásának, részvételének mértékével, valamint a formális és kevésbé formális politikai szférában folyó tevékenységek fiatalok által történő értelmezésével kapcsolatos információk kerülnek bemutatásra.
- Másodszor, a populista és szélsőjobb oldali ideológia iránti támogatás mértéke, s ennek társadalmi-gazdasági tényezőkkel való kapcsolatát vizsgáló MYPLACE kutatás eredményei kerülnek bemutatásra.
- Harmadszor, a fiatalok oktatási és foglalkoztatási helyzetét, valamint ennek potenciális politikai és társadalmi hatásait vizsgáló MYPLACE kutatás eredményei kerülnek bemutatásra.
- És végül, negyedszer, a magyarországi történelmi emlékezet formálódását megszabó keretrendszer vizsgálatának eredményei kerülnek bemutatásra.

1. A FIATALOK FORMÁLIS ÉS KEVÉSBÉ FORMÁLIS POLITIKAI AKTIVITÁSÁNAK, RÉSZVÉTELÉNEK MÉRTÉKE, VALAMINT A FORMÁLIS ÉS KEVÉSBÉ FORMÁLIS POLITIKAI SZFÉRÁBAN FOLYÓ TEVÉKENYSÉGEK, KÉRDÉSEK FIATALOK ÁLTAL TÖRTÉNŐ ÉRTELMEZÉSE

A MYPLACE negyedik (WP4) és ötödik (WP5) munkacsomagjainak keretében a kutatásokat két helyszínen bonyolítottuk: a magyar–szlovák határ közelében található Ózd városában, valamint az osztrák–magyar határ közelében fekvő Sopron városában. A két kutatási helyszín közötti legfontosabb különbségek az alábbiak:

- Ózddal ellentétben Sopron rendelkezik polgári hagyományokkal.
- Sopronnal ellentétben, ahol nem él roma kisebbség, Ózdon Magyarország harmadik legnagyobb roma etnikumú csoportja él (a helyi népesség 37%-a).
- Ózddal ellentétben, ahol nagy számú munkanélküli található, Sopronban alacsony a munkanélküliség.
- Sopronban a fiatalok jelentősen nagyobb aránya tanul felsőoktatási intézményekben.
- Ahogyan azt az alábbi, a MYPLACE negyedik munkacsomagjának (WP4) kutatási eredményeit bemutató alábbi két táblázat jelzi, mindezen különbségek ellenére mindkét kutatási helyszínen megállapítható, hogy a fiatalok túlnyomó többségének közügyekkel kapcso-

latos beállítódását egyáltalán nem az érzéketlenség vagy az apatikusság jellemzi. Éppen ellenkezőleg: valódi érdeklődést mutatnak az ország, illetve környezetük kérdései iránt. A két kutatási helyszínen mutatott érdeklődés tekintetében némi különbség tapasztalható: a soproni fiatalok nagyobb érdeklődést mutatnak országos kérdések iránt, mint az ózdiak. Elképzelhető, hogy ennek oka a soproni fiatalok magasabb iskolázottsága.

Formális politika

A fiatalok által helyi és országos kérdések iránt mutatott általános érdeklődéssel éles ellentétben a MYPLACE negyedik munkacsoportjának (WP4) adatai azt jelzik, hogy mindkét helyszínen a fiatalok több mint kétharmada nem mutat semmiféle érdeklődést a politikai intézményrendszer keretében megjelenő politikai tevékenység iránt.

Az országos, illetve helyi választásokon, illetve diáktanács választásokon való részvételük alacsony mértékű. A többségük ezenkívül elutasítja a politikai pártokkal való azonosulást, kapcsolattartás gondolatát is. Mindezek az eredmények egyértelműen jelzik a formális politikai tevékenység és formális politikai intézmények iránti általános, magas szintű bizalmatlanságukat.

A fiatalok politikai tevékenység iránt mutatott érdeklődésének mértéke (%)		
	Nem érdeklődik	Érdeklődik
Ózd	75	25
Sopron	81	19

Ózdi és soproni fiatalok szavazási aktivitásának mértéke (2010) (%)		
	Ózd	Sopron
Országos választáson való részvétel	40	36
Önkormányzati választáson való részvétel	32	32
Diáktanács választáson való részvétel	2	3

Fiatalok politikai párttal történő azonosulásának mértéke (%)		
	Nem	Igen
Ózd	80	20
Sopron	83	17

A MYPLACE kutatás negyedik munkacsoportjának (WP4) keretében lefolytatott, a fiatalok politikai szereplőkkel és ezek fiatalok iránt mutatott érdeklődésével kapcsolatos survey-vizsgálatának eredményei közelebb visznek bennünket annak megértéséhez, hogy fiatalok miért utasítják el a formális politikai intézményeket és szereplőket. Elemzéseink egyértelműen jelzik a következőket:

- A fiatalok túlnyomó többsége mindkét helyszínen úgy gondolja, hogy a politikusokat nem érdekli, mi történik a fiatal generációval.
- A fiatalok többsége mindkét helyszínen úgy véli, hogy a politikusok korruptak és megbízhatatlanok.

„A politikusokat érdekli, mi történik az olyan fiatalokkal, mint én” állítással történő egyetértés mértéke (%)			
	Nem ért egyet	Nem tudja eldönteni	Egyetért
Ózd	73	17	10
Sopron	72	16	12

„A politikusok korruptak” állítással történő egyetértés mértéke (%)			
	Nem ért egyet	Nem tudja eldönteni	Egyetért
Ózd	10	29	61
Sopron	9	26	64

A magyar fiatalok politikai attitűdjeivel kapcsolatos országos mértékű vizsgálat 2009-ben a fiatalok körében széles körű politikai passzivitásra utaló jeleket talált. A válaszadók 60%-át nem érdekelte a politika, s a fiatalok mindössze 0,4%-a vett részt politikai szervezetek által szervezett tevékenységben (Bauer – Szabó 2009).

A kutatásaink által összegyűjtött adatok elemzése azt mutatta, hogy a pártpolitika iránti érdeklődés és tevékenység mértéke mindkét helyszínen nagyfokú hasonlóságot mutat az erre vonatkozó országos kutatások eredményeivel. Mind a survey, mind pedig a mélyinterjú vizsgálatok (WP4 és WP5) eredményei azt jelzik, hogy mindkét kutatási helyszínen:

- a fiatalok pártpolitika iránt mutatott érdeklődése rendkívül alacsony mértékű;
- a fiatalok nem bíznak a politikai pártokban és a politikusokban.

Kevésbé formális politikai tevékenység

A fiatalok formális politikai intézményekkel kapcsolatos nézeteinek, s ezekben kifejtett aktivitásának feltárásán túl a formális politikai intézményrendszerhez kevésbé kötődő tevékenységeik intenzitásának feltárására is törekedtünk. Amint azt az alábbi táblázat egyértelműen mutatja, Ózdon és Sopronban a fiatalok politikai aktivitása ezen a területen is rendkívül alacsony mértékű. A kutatás mindkét helyszínén petíció aláírása volt az egyetlen, minden más tevékenység-nél gyakrabban elvégzett tevékenység. Azonban még ebben a tevékenységben is csak a fiatalok rendkívül alacsony hányada vett részt mindkét városban: az ilyen jellegű tevékenységben résztvevő fiatalok aránya Sopronban 1,8%-ot, Ózdon 2,9%-ot ért el.

Politikai tevékenységekben részt vett fiatalok aránya (%)		
	Sopron	Ózd
Önkéntesként dolgozott választási kampányban	0,5	1,2
Felvette a kapcsolatot politikussal, vagy helyi tanácsadóval (e-mailben, telefonon, SMS-ben, levélben, fax küldésével stb.)	1,2	1,7
Politikai, vagy társadalmi kérdésekkel foglalkozó közgyűlést látogatott	2,0	1,7

Politikai tevékenységekben részt vett fiatalok aránya (%)		
	Sopron	Ózd
Aláírásokat gyűjtött	0,7	0,7
Politikai beszédet tartott	0,3	1,0
Politikai tartalmú szórólapokat osztott szét	1,0	1,4
Politikai, etikai vagy környezetvédelmi okokból vásárolt terméket, vagy bojkottálta termék megvásárlását	1,2	0,5
Politikai tartalmú üzeneteket vagy graffitit írt fel falakra	0,5	1,0
Politikai üzenetet tartalmazó jelvényt viselt	1,0	0,8
Demonstrációban vett részt	1,0	0,7
Sztrájkban vett részt	0,5	0,5
Politikai csoportnak, vagy szervezetnek adott pénzt, vagy munkájával támogatta ilyen szervezet munkáját	0,7	0,5
Cikket írt pl. diákújságba, szervezeti újságba, az internetre, vagy blogra	0,8	0,7
Politikai tartalmú e-mailt írt, vagy továbbított, politikai tartalmú levelet írt, vagy továbbított	0,8	0,3
Erőszakos politikai eseményen vett részt	0,3	0,2
Épületeket foglalt el, vagy utat, utcát zárt le, vasúti forgalmat akadályozott	0,5	1,0
„Flashmob” eseményben vett részt (a szociális média által szervezett spontán demonstrációban)	0,3	0,2
Politikai jellegű anyagot töltött fel az internetre (beleértve ebbe az olyan szociális hálózati oldalakat, mint a YouTube, Twitter, Facebook)	0,5	0,8

A MYPLACE negyedik munkacsoportjának (WP4) keretében gyűjtött adatok elemzése azt mutatja, hogy mindkét helyszínen a fiatalok:

- úgy gondolják, hogy nem érdemes önállóan efféle tevékenységeket folytatni;
- úgy gondolják, hogy nem érdemes bekapcsolódni ilyenfajta, kevésbé formális politikai tevékenységekbe sem.

Mindez azzal az eredménnyel jár, hogy a fiatalok kevésbé formális politikai szférában kifejtett tevékenysége is rendkívül alacsony intenzitású. Például a politikai vagy társadalmi jellegű kérdésekkel foglalkozó közgyűléseket látogató fiatalok aránya 2%-ot ért el Ózdon és 1,7%-ot ért el Sopronban; a demonstráción résztvevők aránya 0,7%-ot tett ki Ózdon és 1%-ot ért el Sopronban. Az összes többi, kevésbé formális politikai szférába tartozó politikai tevékenységekben résztvevők aránya mindkét városban 1% alatt maradt. Mivel demokratikus normák, értékek tanulására ilyen jellegű interakcióban nyílik lehetőség, az efféle területeken tapasztalható rendkívül alacsony szintű interakció következményeként a demokratikus politikai szocializáció terén magas deficit alakul ki.

2. A POPULISTA ÉS SZÉLSŐJOBBOLDALI IDEOLÓGIA IRÁNTI TÁMOGATÁS MÉRTÉKE, S ENNEK TÁRSADALMI-GAZDASÁGI TÉNYEZŐKKEL VALÓ KAPCSOLATA

2.1. Az országos szintű jelenség, s az országos szintű támogatottság mértéke

A 2008-as gazdasági válság a magyar GDP drasztikus visszaesését, és a munkanélküliség erőteljes növekedését eredményezte Magyarországon. Az elszegényedés és relatív depriváltság mértékének erőteljes növekedése eredményeképpen a bűnelkövetés mértéke a magyar társadalom leginkább elszegényedett, relatív depriváltságnak leginkább kitett csoportjaiban erőteljesen megnövekedett. A vidéki területeken az elsődlegesen cigányoknak tulajdonított bűncselekmények erőteljes növekedése a magyar társadalomban a cigánysággal kapcsolatos negatív érzések és előítéletek erőteljes növekedését eredményezte.

A 2010-es országos választás az ezekre az érzelmekre építő politikai párt felemelkedését hozta: a „Jobbik Magyarországért Mozgalom”, vagy röviden „Jobbik” megjelenését. A párt ideológiájának alapelemei a következők:

- a jelenlegi, liberálisnak nevezett politikai berendezkedés és a globális gazdasági rendszer elutasítása;
- az első világháborút lezáró trianoni békerendszer elutasítása és nacionalizmus;
- az 1990 után Magyarországon kialakult politikai és gazdasági rendszer általános és rendkívül erőteljes kritikája.

A jelenlegi közvélemény-kutatások azt találták, hogy a Jobbik legnagyobb mértékű támogatottságot a fiatal generáció körében élvez, s ez különösen így van azokban a térségekben, ahol a helyi népességben jelentős arányban találhatóak roma származású csoportok. A MYPLACE kutatás ugyancsak azt találta, hogy a nagy lélekszámú roma kisebbséggel rendelkező Ózdon a fiatalok körében különösen erőteljes a Jobbik támogatottsága.

2.2. A MYPLACE kutatási helyszínein jelentkező támogatottság mértéke

A 2010-es országos választásokon a fiatalok valamivel több mint 50%-a szavazott Sopronban és Ózdon a Fiatal Demokraták Szövetsége–Magyar Polgári Párt–Kereszténydemokrata Párt szövetségre (53–53%). A MYPLACE négyes munkacsoportjában végzett kutatás azt találta, hogy a fiatalok jelentős csoportja mindkét kutatási helyszínen 2013-ban erőteljesen támogatta a Jobbikot.

- Ózdon a fiatalok több mint 50%-a (52%) támogatta a Jobbikot.
- Sopronban a Fiatal Demokraták Szövetsége–Magyar Polgári Párt–Kereszténydemokrata Párt szövetséget (48%) támogatta. A Jobbik támogatottsága azonban a fiatalok körében itt is magas volt (40%).

A MYPLACE keretében elvégzett kvalitatív interjúk a kisebbségek iránti előítéletek tekintetében a két város között az alábbi különbségeket tárták fel:

Politikai pártok támogatottsága Ózdon és Sopronban (2013)		
	Ózd	Sopron
„Jobbik” – Jobbik Magyarországért Mozgalom	52	40
„Fidesz” – Fiatal Demokraták Szövetsége – Magyar Polgári Szövetség	38	48

Az erre vonatkozó soproni adatokhoz képest a fiatalok Ózdon szignifikánsan nagyobb mértékben táplálnak pozitív érzelmeket a cigányok iránt, de kritikusabbak a zsidókkal kapcsolatban.

Ezzel szemben a soproni fiatalok jelentősen nagyobb mértékben hajlanak arra, hogy diszkriminálják a cigányokat, de ugyanakkor pozitív nézeteket táplálnak a zsidók iránt.

Röviden összefoglalva, a MYPLACE kutatási projekt keretében összegyűjtött adatok elemzése mindkét kutatási területen azt mutatta, hogy a fiatalok:

- magas szintű érdeklődést mutatnak a helyi és országos közügyek iránt;
- a jelenlegi formális politikai intézményi keretrendszer politikai érdekeik kifejezésére és megvalósítására alkalmatlannak tartják;
- elutasítják a formális politika pártklientúra hálózataival átszőtt intézményeit és szereplőit;
- fogékonnyá váltak azokra a radikális politikai tézisekre, melyek azt állítják, hogy ezeket az intézményes keretrendszereket meg kell változtatni.

3. A FIATALOK OKTATÁSI ÉS FOGLALKOZTATÁSI HELYZETE, VALAMINT ENNEK POTENCIÁLIS POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI HATÁSAI

3.1. A jelenség országos szinten

A szocializáció folyamatát vizsgáló társadalomtudományi kutatások arra mutattak rá, hogy az iskolából a munka világába történő zökkenőmentes átmenet kulcsfontosságú szerepet tölt be a szocializációban, és erőteljes hatást gyakorol az élet ezután következő szakaszaira. A munka nélkül töltött időszak és az ennek során felhalmozódó negatív tapasztalatok az egyén munkaerő-piaci helyzetét és az ennek eredményeként alakuló társadalmi helyzetét évtizedekre meghatározhatják. Mindezen okokból kifolyólag a fiatalok munkaerőpiacról történő belépése napjaink társadalmainak egyik legjelentősebb gazdasági és társadalmi kérdésévé vált. Napjaink Magyarországon azonban az ezzel kapcsolatos adatok a következőket jelzik:

A magyar fiatalok gazdasági aktivitása nemzetközi összehasonlításban rendkívül alacsonynak mondható: 2005-ben a magyar fiatalok gazdasági aktivitásának mértéke a 15–24 éves korosztályban csak 27,1% volt Magyarországon. Az Európai Unióban ugyanez az érték ugyanakkor átlagosan 47,8% volt az Európai Unió régebbi 15 államában, s átlagosan 45,2% volt az Európai Unió 25 tagállamában.

A 2008-as gazdasági válság Magyarországon a fiatalok körében a munkanélküliség szintjét 35–40%-ra növelte.

A munkanélküliség a magyar fiatalok körében történt rendkívül erőteljes növekedése soha nem látott emigrációs hullámot eredményezett. Ugyan magyarországi statisztikai adatok nincsenek az országot elhagyó, s állandóan külföldön tartózkodó magyar állampolgárok számáról, ám a német és brit foglalkoztatási statisztikai adatok azt jelzik, hogy 2004 óta több mint 500 000 magyar hagyta el az országot, s dolgozik az Európai Unió régebbi tagállamaiban.

3.2. A jelenség megnyilvánulása a MYPLACE kutatási helyszínein

A MYPLACE két kutatási helyszínei közül Ózd az, amely Magyarország egyik legsúlyosabb gazdasági válságokkal küszködő zónájában található. A gazdasági aktivitás mértékére vonatkozó mutatók egyértelműen jelzik a két helyszín közötti, e téren fennálló különbségeket:

- A fiatalok foglalkoztatottságának szintje Ózdon (40%) alacsonyabb, mint Sopronban (49%).
- A teljes időben foglalkoztatottak aránya szignifikánsan alacsonyabb Ózdon (9%), mint Sopronban (23%).
- A fiatalok körében levő munkanélküliség szignifikánsan magasabb Ózdon (14%), mint Sopronban (1%).
- Azok aránya, akik még mindig az oktatási rendszerben vannak, szignifikánsan magasabb Ózdon (14%), mint Sopronban (4%).

A válaszadók aktivitási státusza a két régióban (%)		
Foglalkoztatási jellemzők	Sopron	Ózd
Teljes munkaidőben, fizetett munkakörben dolgozik	23	9
Teljes munkaidőben, fizetett munkakörben dolgozik	26	31
Tanul	4	14
Munkanélküli	1	14
Háztartásbeli	8	7
Egyéb	38	25

Az ötödik munkacsomag (WP5) kutatási adatainak elemzése a továbbiakat tárták fel:

- A soproni alacsonyabb szintű munkanélküliség nagy mértékben annak tulajdonítható, hogy a szomszédos Ausztriában kedvező lehetőség nyílik munka vállalására.
- A ötödik munkacsomag (WP5) keretében választ adó személyek közül sokan Sopronban kifejezték az iránti vágyukat, hogy elhagyják Magyarországot és külföldön dolgozzanak.

4. A MAGYARORSZÁGI NAPJAINKBELI ÉS KÖZELMÚLTBELI (20. ÉS 21. SZÁZAD ELEJI) TÖRTÉNELMI EMLÉKEZET FORMÁLÓDÁSÁT MEGSZABÓ KERETRENDSZER VIZSGÁLATÁNAK EREDMÉNYEI

A MYPLACE második munkacsomagjának (WP2) keretében végzett kutatás azt találta, hogy Magyarországon:

- A kollektív emlékezet kialakításának legszélesebb keretrendszerét a nyilvánosság szférájában folyó politikai diskurzusok képezik. Ezeket a diskurzusokat két, egymással tradicionálisan szembenálló politikai erő uralja: a *liberális baloldali* blokk és a *konzervatív jobboldali* blokk.
- E két, egymással szembenálló politikai erő egymástól élesen eltérően értelmezi a következő, kulcsfontosságú történelmi eseményeket: az első világháború végét lezáró trianoni békeszerződést; a két háború közötti Horthy-korszakot; a második világháborút; a holokausztot; az 1950-es évek sztálinista korszakát; az 1956-os forradalmat; az 1956 utáni Kádár-korszakot.

A MYPLACE kettes számú munkacsomagjának (WP2) keretében a nemzeti identitás kialakításával kapcsolatosan végzett kutatás azt találta, hogy a két egymással szembenálló politikai blokk:

- a fent említett kulcsfontosságú történelmi események következményeivel kapcsolatban eltérő értelmezéseket fogad el;
- az eltérő értelmezések által előállított, egymással szembenálló nemzeti identitásokat tesz magáévá;
- ezeket az eltérő nemzeti identitásokat politikai tevékenységeik legitimációs bázisaként használják.

A MYPLACE második munkacsomagja (WP2) keretében végzett, a megjelenő radikális nemzeti identitásokkal kapcsolatos vizsgálat a következőket állapította meg:

- A múltbeli események radikális értelmezése és az ennek következtében megjelenő radikális nemzeti identitások nagymértékben a fent említett kulcsfontosságú történelmi eseményekkel kapcsolatos értelmezésbeli konszenzus hiányának következtében bukkannak fel.

A MYPLACE második munkacsomagja (WP2) keretében végzett vizsgálat ugyancsak feltárta az alábbiakat:

- A fiatalok civil vagy radikális politikai tevékenységekben való részvételi hajlandóságát, illetve politikai passzivitását nagymértékben a történelmi emlékezet formálódásának keretrendszere határozza meg.

A MYPLACE második munkacsomagja (WP2) keretében végzett, a megjelenő radikális nemzeti identitásokkal kapcsolatos vizsgálat a következőket állapította meg:

- Azok a fiatalok képesek a történelmi események súlyának megfelelő szintű felmérésére és megértésére, akiknek a 20. század kulcsfontosságú eseményeire vonatkozó történelmi emlékezete, s ezáltal formálódó nemzeti identitása a család által biztosított keretrendszerben formálódik ki.
- Azok a fiatalok, akik számára a történelmi emlékezetformálódás folyamatában forrásként csakis a két egymással politikailag szembenálló erő által elfogadott nézetek média által

közvetített anyaga áll rendelkezésre, s a hiányzó családi emléktöredékeket nem kísérlik meg kiegészíteni pótlék-, kitalált emlékanyagokkal, a nem formális politikai tevékenységre való bekapcsolódásra alacsony szintű hajlandóságot mutatnak.

- Azok a fiatalok, akik számára a történelmi emlékezetformálódás folyamatában forrásként csakis a két egymással politikailag szembenálló erő által elfogadott nézetek média által közvetített anyaga áll rendelkezésre, ám a hiányzó családi emléktöredékeket megkísérlik kiegészíteni pótlék-, kitalált emlékanyagokkal, radikális, megkérdőjelezhetetlen és túlzott leegyszerűsítéseket tartalmazó világnézeteket alakítanak ki, s nagymértékű hajlandóságot mutatnak radikális politikai tevékenységekben való részvételre.

Szakpolitikai következtetések és javaslatok

Az ebben a jelentésben meghatározott problémák egyik legfontosabb jellegzetessége az, hogy kialakulásuk okai egymással összekapcsolódnak. Az ezek kezelésére szolgáló szakpolitikák tervezésekor ezt az összekapcsoltságot tekintetbe kell venni. A Magyarországon folytatott MYPLACE kutatás nemcsak azt tárta fel, hogy a magyar fiatalok a 20. századi magyar történelem jelentős eseményeivel kapcsolatban széleskörű zavarodottságot mutatnak, hanem azt is, hogy a demokrácia értelmezésével kapcsolatosan is komoly nehézségekkel küszködnek: nem ismerik annak előfeltételeit, nem ismerik azokat az összetett kötelezettségeket, melyeket egy jól működő demokrácia mindenkitől megkíván. Az alábbiakban ismertetjük azokat a szakpolitikai javaslatainkat, amelyekkel a szélsőjobboldali ideológia iránt mutatott erőteljes vonzódás, valamint az ebben a jelentésben feltárt további problémák megoldását célozzák.

1. A POPULISTA ÉS SZÉLSŐJOBBDALI IDEOLÓGIÁK IRÁNTI VONZALOM CSÖKKENTÉSÉT, VALAMINT AZ EGYMÁSSAL SZEMBENÁLLÓ TÖRTÉNELMI NARRATÍVÁK LÉTÉBŐL FAKADÓ PROBLÉMÁK ENYHÍTÉSÉT CÉLZÓ SZAKPOLITIKAI JAVASLATOK

A két városban folytatott MYPLACE-kutatás megerősíteni látszik azoknak a társadalomtudományi kutatásoknak a megállapításait, amelyek arra mutattak rá, hogy az emberek nagyobb hajlandóságot mutatnak előítélet kialakítására olyan csoportokhoz tartozó emberek iránt, amely csoportokkal vagy emberekkel nem találkoznak mindennapi életük során, mint az olyan csoportokhoz tartozó emberek iránt, akikkel többé-kevésbé rendszeresen találkoznak. A két kutatási helyszín közül Ózdon jelentős nagyságú roma kisebbség él. Ennek ellenére a romák iránt szignifikánsan kisebb mértékű előítéletességet tártunk fel az ózdi fiatalok körében. Kutatási eredményeink figyelembe vételével a kisebbségi csoportok irányában megnyilvánuló előítéletek csökkentése érdekében az alábbiakat javasoljuk:

- Nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a kérdéses kisebbségi csoport hagyományaira, szokásaira vonatkozó ismeretek bővítésére. Azt is javasoljuk, hogy a szakpolitika alakítói fontolják meg olyan keretrendszerek kialakítását, melyekben a többségi társadalom tagjai és a

kisebbségi csoport tagjai gyakrabban kerülhetnek interperszonális kapcsolatba egymással.

- Ugyancsak javasoljuk, hogy az előítéletesség csökkentését célzó szakpolitikai intézkedések olyan hatékony gazdasági intézkedésekkel párosuljanak, melyek hatékonyan és nagymértékben képesek csökkenteni a fiatalok munkanélküliségét, a gyermekszegénységet, valamint a növekvő roma populáció körében kialakuló tömeges depriváltságot.

Amint arra e szakpolitikai összefoglaló harmadik, „Elemzések és megállapítások” című részében már rámutattunk, habár a fiatalok mindkét kutatási helyszínen erőteljesen érdeklődnek az országos és a helyi kérdések iránt, mégis:

- az a véleményük, hogy a politikusok korruptak és nem törődnek velük;
- a legtöbb fiatal nem megy el szavazni;
- a politikai részvétel jelenlegi intézményeit nem tekintik érdemesnek arra, hogy megbízzanak bennük.

Az interakció demokratikus normáinak elsajátítására lehetőséget adó, kevésbé formális politikai tevékenységekben való rendkívül alacsony részvételük eredményeként

- a jelenlegi politikai rendszer a fiatalok szemében nagymértékű demokratikus deficittel bír;
- a demokratikus politikai szocializáció területén rendkívül komoly hiányosságok állnak fenn.

A MYPLACE-kutatás eredményei azt jelzik, hogy ez a két tényező az alapvető oka annak, hogy a nemzeti radikalizmus gondolatai egyre növekvő népszerűsége tesznek szert a fiatalok körében. Ugyancsak e két tényező jelölhető meg a Jobbik Magyarországért Mozgalom erősödő népszerűségének legfőbb okaként. A fiatalok demokratikus értékekhez való vonzódásának erősítése érdekében az alábbi intézkedéseket javasoljuk:

- Olyan szakpolitikai intézkedések bevezetését, amelyek eredményeképpen növekszik fiatal emberek egymással való interakciójának gyakorisága önkéntes alapon létrehozott szervezetekben.

Az önkéntes alapon létrehozott szervezetekben való tagság fiatalok számára való vonzóvá tétele érdekében azt javasoljuk, hogy:

- Szakpolitikai intézkedések kidolgozásakor az önkéntes alapon létrehozott civil szervezetek több lehetőséget kell kapjanak a döntéshozatali folyamatokban való részvételre.
- Helyi, regionális és országos kormányzatok a fiatalok életét alapvetően érintő döntések meghozatalakor kötelesek legyenek a fiatalokat döntéshozatali folyamatokban való részvételéhez megfelelő formákat biztosítani.

2. A FIATALOK FORMÁLIS ÉS KEVÉSBÉ FORMÁLIS POLITIKAI AKTIVITÁSÁNAK, RÉSZVÉTELÉNEK FOKOZÁSA, VALAMINT A FORMÁLIS ÉS KEVÉSBÉ FORMÁLIS POLITIKAI SZFÉRÁBAN FELMERÜLŐ KÉRDÉSEK FIATALOK ÁLTAL TÖRTÉNŐ ÉRTELMEZÉSÉNEK ELŐSEGÍTÉSE ÉRDEKÉBEN JAVASOLT SZAKPOLITIKAI INTÉZKEDÉSEK

Az alkotmányos demokratikus rendszer és a piacgazdaság bevezetése után eltelt 24 év alatt a magyar ifjúsági szervezetek munkájukat olyan környezetben voltak kénytelenek végezni, melyet az állandó reformálás, az intézmények állandó átalakítása, feladataiknak állandóan változó meghatározása, a különböző kormányzati intézmények felhatalmazásának és felelősségének állandó változása, s nem utolsósorban intézményi szinten megnyilvánuló erőteljes pártpolitikai érdekek határoztak meg. A fiatalok részvételének növelése érdekében a következőket javasoljuk:

- A fiatalokat érintő kérdéseket el kell szigetelni pártpolitikai és potenciális politikai kérdésektől és változásoktól. Ennek eredményeképpen ifjúsági szervezetek számára lehetőség nyílna arra, hogy részt vegyenek döntéshozatali folyamatokban, s nemzetközi hálózatokban való részvételre is lehetőséget kaphatnának.
- Rendszeres konzultációkat helyi szinten.

Tekintetbe kell vennünk azonban azt is, hogy még ha a részvételre lehetőséget adó struktúrák jelen vannak és működnek is, az érdemi részvétel a fiataloktól és a hatalom struktúráiban tevékenykedő felnőtt szereplőktől egyaránt elkötelezettséget, képességeket és jártasságokat kíván meg. Az érdemi részvételhez elengedhetetlen elkötelezettség, a megfelelő képességek és jártasságok megszerzése érdekében javasoljuk:

- Hasznos információkat tartalmazó információs anyagok elkészítését és ezek helyi önkormányzatokhoz, iskolákhoz és ifjúsági intézményekhez való eljuttatását. Ezek az anyagok hasznos útmutatással szolgálhatnak a hatóságok számára: informálhatnak őket arról, hogy hogyan kell a sikeres részvétel feltételeit megteremteni, s ugyanakkor arra is bátoríthatná őket, hogy ennek megteremtése érdekében hatékony projekteket indítsanak el. Másrészt ezek az anyagok a fiatalokat is tájékoztathatnák arról, hogy milyen részvételi lehetőségek állnak rendelkezésükre.
- Az aktív állampolgári lét megvalósítását elősegítő különleges képzés elindítását mindkét fél számára.

Az aktív állampolgári tevékenység több mint civil szervezetekben való egyszerű tagság, több mint a meglevő struktúrák egyszerű használata. A fiatalok életével kapcsolatos számos közéleti területen a részvétel lehetőségeinek tágítása érdekében javasoljuk:

- azok, akik hatalmi döntéshozatali helyzetben vannak, vegyék tekintetbe, hogy az új infokommunikációs technikák használatával a részvétel új lehetőségei nyílnak meg;
- más országokban már bevált jó gyakorlatok megvizsgálását és adaptálását.

3. SZAKPOLITIKAI JAVASLAT AZ ERŐSÖDŐ MEGSZORÍTÓ PROGRAMOKKAL ÉS SZŰKÜLŐ SZOLGÁLTATÁSOKKAL JELLEMEZHETŐ KÖRNYEZETBEN A FIATALOK OKTATÁSÁNAK ÉS FOGLALKOZTATÁSI HELYZETÉBEN BEKÖVETKEZETT NEGATÍV VÁLTOZÁSOK ÁLTAL GENERÁLT PROBLÉMÁK KEZELÉSÉRE

A jelenlegi, a fiatalok külföldre történő vándorlását mesterségesen nehezíteni kívánó kormányzati intézkedések helyett javaslatunk a következők:

- Olyan szakpolitikai intézkedések bevezetése, melynek célja, hogy a fiatalok számára Magyarországon kedvezőbb munkavállalási lehetőségek nyíljanak. Ennek érdekében javasoljuk a bérekre és a munkára nehezedő adóterhek további csökkentését. Javasoljuk azt, hogy a vállalatok fiatalok foglalkoztatásakor jelentős adókedvezményben részesülhessenek.

A fiatalok foglalkoztatottságának növeléséhez javasoljuk:

- Az oktatásra, képzésre és tudományos kutatásra fordítandó közpénzek jelentős mértékű növelését annak érdekében, hogy nagyobb számú magyar fiatal tanulhasson felsőoktatási intézményben és tehessen szert a munkaerőpiacon keresett jártasságokra és képességekre.

A nemzetközi kutatási paraméterei

A MYPLACE (Memory, Youth, Political Legacy and Civic Engagement – FP7-266831)

- Négyéves, 7,9 millió € összegű, az Európai Közösségek által finanszírozott kutatás.
- Annak feltárásával foglalkozik, hogy fiatalok civil, politikai és társadalmi részvételét hogyan alakítják az európai totalitarizmus és populizmus (múltbeli, jelenbeli és jövőbeli) árnyai.

A MYPLACE a survey-adatgyűjtés és elemzés, az interjúkészítés és az etnográfiai kutatási módszerek egyedülálló kombinálásával olyan új, páneurópai kutatható adattömeget képes összegyűjteni, melynek elemzésével nemcsak a részvétel szintjeiről nyerhetünk információt, hanem arról is, hogy a fiatalok milyen értelmet tulajdonítanak ennek:

- A múlt értelmezése (a történelmi emlékezet konstruálása és átadása) fókuszcsoporthoz és kb. 30 db intergenerációs interjú segítségével (második munkacsomag).
- A fiatalok részvételének felmérése 14 országban 18 000 válaszadóra alapozott survey-módszer alkalmazásával (negyedik munkacsomag).
- E részvétel értelmezése 900, a survey-t követő mélyinterjú alkalmazásával (**ötödik** munkacsomag)
- A fiatalok aktivitásának értelmezése legalább 42 etnográfiai esettanulmány elemzésével (hetedik munkacsomag).

A MYPLACE kutatás rendkívül nagyméretű és gazdag adatsorra alapozott információt nyújt *fiatalok attitűdjeiről és hiedelmeiről – különösképpen a szélsőjobboldali és populista ideológiákkal kapcsolatosan. Gyakorlatilag azonban a fiataloknak az osztályokkal, a xenofóbiával, a rasszizmussal, az oktatással, a demokratikus folyamatokba helyezett bizalmával, s a társadalmi és*

politikai kirekesztettséggel kapcsolatos nézeteiről és attitűdjéről is ugyanilyen mértékben nyújt információt. Adatelemzésünk előrehaladásával üdvözlünk minden olyan lehetőséget, mely arra adna alkalmat számunkra, hogy olyan szakpolitika-alakítókkal dolgozzunk együtt, akiknek felkeltettük érdeklődését.

További információ: admin@fp7-myplace.eu

A KUTATÁS RÉSZTVEVŐI

A projekt neve	<i>Memory, Youth, Political Legacy and Civic Engagement (MYPLACE)</i>
Koordinátor	Hilary Pilkington professzor, University of Manchester, Egyesült Királyság hilary.pilkington@manchester.ac.uk

Konzorcium	Kaukázusi Kutatási Források Központja Tbiliszi, Grúzia Centro Investigacao e Estudos de Sociologia Lisszabon, Portugália Daugavpils Universitate Daugavpils, Lettország Debreceni Egyetem Debrecen, Magyarország Friedrich-Schiller Universitaet Jena Jéna, Németország Institut Drustvenih Znanost Ivo Pilar Zágráb, Horvátország Manchester Metropolitan University Manchester, Egyesült Királyság Panteion University of Social and Political Sciences Athén, Görögország ‘Régió’ Kutatási és Fejlesztési Központ, Uljanovszki Állami Egyetem Uljanovszk, Oroszország Syddansk Universitet Sønderborg, Dánia Tallinn University Tallinn, Észtország The University of Manchester Manchester, Egyesült Királyság The University of Warwick Coventry, Egyesült Királyság Universitaet Bremen Bréma, Németország Universitat Pompeu Fabra Barcelona, Spanyolország University of Eastern Finland Kuopio, Finnország
------------	---

Pénzügyi keret	Az Európai Unió FP7 Kutatási Keretprogramja – együttműködés keretében megvalósuló projekttevékenység SSH-2010-5.1-1: „Demokrácia és a totalitarizmus és populizmus árnyai: európai tapasztalatok”
Időtartam	2011. június–2015. május (48 hónap).
Költségvetés	EU hozzájárulás: 7 994 463 €.
Weboldal	www.fp7-myplace.eu
További információ	Kapcsolat: Martin Price (projektmenedzser) – admin@fp7-myplace.eu
További anyagok	2.1. Jelentés: Országspecifikus kutatási jelentések a diskurzusok előállításáról (az Európai Bizottság és a MYPLACE weboldal által történő publikálás feldolgozási fázisban van). 4.5. Jelentés: Országspecifikus kutatási jelentések, melyek rávilágítanak helyi történelmi és kulturális tényezőkre, s melyekben a két vizsgálati régió összehasonlítása történik meg. 5.3. Jelentés: Országspecifikus kutatási jelentések az interjúk elemzésének eredményeiről Valamennyi megjelentetett kutatási jelentés elérhető ezen a címen: http://www.fp7-myplace.eu/deliverables.php

Irodalom

Bauer, Béla – Szabó, Andrea (eds.) (2009): Youth 2008. Flash report. Budapest: Institute for Social Policy and Labour